

Historien om Klit

Af Kaj Nissen, dramatiker, Sønderhav

Jo mere afstand jeg får til mit arbejde med sandflugten, beplantningen og Lodbjerg Fyr i spillet om Klit, jo mere går det op for mig, i hvor høj grad det er gået hen og blevet et eventyr. Naturligvis som alle eventyr udstyret med mange realistiske islæt og hverdagslige problemer, der skal overkommes - men absolut et eventyr.

Det kunne næsten ikke undgå at ende sådan. For det første var det et jubilæumsspil (25 år med Fyrspillene i Sydthy) og skulle gerne have lidt ekstra glans over sig. For det andet kom historien til at strække sig over 4-500 år, båret frem af en og samme hovedperson, som jeg måtte opfinde til formålet - og allerede her er

vi jo kommet lidt ud over det rent realistiske.

Historien starter i en af Thys værste sandflugtsperioder, hvor bønder og herrefolk ikke længere kunne beskytte sig mod det omkringfarende sand. Der var ikke græs til dyrene, der var ikke jord til at så og plante i, og åerne førte kun sand med i deres løb. Landet var for alvor ved at gå under.

Inde i et hus, der lå begravet under dynger af sand, fødtes en pige, som blev døbt Klit, da det var i en sådan - klitten inde i huset - hun blev født. Alle kom sikkert ud af huset, men Klit blev boende i klitten, hvor hun var født. Op igennem århundrederne gik hun siden

De gamle redskaber er kommet til ære og værdighed

Et par stoute bønder af uvis herkomst

ufortrødent i gang med at udbedre skaderne ved på egen hånd at standse sandets hærgen på udvalgte steder.

Der skulle plantes, der skulle skaffes læ, man måtte kultivere og opdyrke. Som Klit siger: "Jeg vil tage det her landskab på min kappe - dyrke det, løfte det ud over sig selv." Hendes fornemmelse siger hende, at det må være muligt at bringe selv den værste sandflugt til standsning, og overleve på dette sted, men alene kan hun ikke foretage sig alverden, og hos bønder og herremænd er der ikke den store hjælp at hente. Mange rakker rundt og har til sidst ingen steder at være - og det er der vel ikke noget at sige til, når man ved at se sig om må konstatere at:

*Klitten er over, og klitten er under,
klitten er alt hvori verden bunder,
klitten er mager,
og klitten er fager,
klitten er her hvor vi bor -
og hvor næsten ingenting gror.*

Hjælp er der heller ikke meget at hente af hos Klits tre "bejlere": Sten, Thor og Vagn. De tilhører de forvildede folk der farer rundt i klitten og ikke kan finde blivende sted. Det skulle de sådan set kunne hos Klit, men Sten synes i første omgang, at det er for hårdt og udsigtsløst et arbejde at gå i gang med og beder sig fritaget.

Thor vil hellere trylle, og selv om han ikke ved hvordan man gør, må også han i første omgang sige fra. Vagn er en notorisk økse-morder på egnen, men Klit kan ikke slås ihjel. Hun kan til gengæld fortælle ham om den skat, der ligger gemt under Hjælpensbjerg. Den vil han så hellere se at få hævet end bruge skatten til dens oprindelige formål, som var at bringe Thy på fode igen.

Klit må foreløbig klare sig på egen hånd og med få midler. Og det lykkes hende da også i et vist omfang. Hun får faktisk plantet nogle læbælter, hun får opdyrket lidt jord, hun er måske inspirationen til at ovenstående vers engang kan drejes sådan her:

*Hjelme skal dæmpe, og træer skal vokse,
klitten skal tæmmes som bissende okse,
bjergfy i rækker,
og grønt så det dækker,
klitten er her hvor vi vil bo -
og hvor skove frugtbart skal gro.*

Det viser sig at være et langt sejt træk at få sat en stopper for sandets hærgen og dets anarkistiske faren omkring. Det virker længe som de godes kamp mod det onde, hvor det er de gode, der må bide i græsset. Selv herregårdene bukker under, og efter for tredje gang at være flyttet østpå er de ikke i herregårdseje mere. Kun krejleren bliver ved med at finde udbytte her, hvor alle andre ikke ser andet end sand. Krejleren køber nu, hvor det er billigt, og måske vil han en dag tjene på det.

Der skal - efter den indledende inspiration fra Klit - en voldsom statsindsats til, før sagerne igen kan komme i orden. Der skal ikke-korrup-te embedsmænd på banen, og der skal skaffes arbejdskraft i uhørte skarer og fra fjerne sogne. Der skal plantes hjelme og millionvis af træer. Der skal plantes om og plantes til - men så en dag kan Klit standse op ved at fornemme skovens lune læ og uvante dufte omkring sig - som et solvarmt klæde - et eventyr i sig selv.

For selvfølgelig ender den grumme historie godt. Det kan ikke undgå at slå os, når vi i dag ser os omkring og lader øjet møde "et grønt tæppe af bjergfy", noget man engang kun kunne drømme om, men næppe for alvor kunne tro på.

Og de tre bejlere, hvordan gik det så med dem? Sten var ganske vist rendt af gårde, men

Så er det slut - fyret står der - og skuespillerne synger slutsangen

han kan ikke helt holde sig væk. Han dukker op fra tid til anden - men hver gang er en ny "bejler" på banen, hvilket slår ham lidt ud. Til sidst møder han dog frem i fuld figur, også fordi han skal have svar på en gåde, som Klit engang stillede ham og de andre. På det tidspunkt da han møder frem, er Klit gravid, med Sten som udlagt barnefar - og den forpligtelse tager han gerne på sig.

Thor går det faktisk også godt. Det lykkes for ham at trylle en hel skibsladning fed muld til Thy. Det har han hentet et stedovre østpå, og nu skal det ligge ved fyrets fod og danne grobund for fyrmesterens nyindvundne have. Noget har Thor altså taget til sig af Klits belæringer.

Vagn kommer efter bygningen af fyret faren-de igen. Nu falder han over en fyrassistent og vil slå ham ihjel. Men assistenten har ikke tid, han er ved at korrigere solen i dens op- og nedgangstider, for man kan umuligt rette i Fyrdirektoratets anvisninger, altså må solen rette ind. Det imponerer alligevel Vagn, og han søger - og får - ansættelse ved Fyrvæsenet. Det er alligevel langt større end at rende rundt efter et Hjælpenbjerg som han alligevel ikke kan finde - og så er det en social opstigning som har vasket sig.

Efter sandflugt og beplantning får man altså også rejst fyret, på en solid knold øverst oppe. Man kan nu mene, at der er kommet bedre styr på tingene. Men for de to aktører, der under påskud af at styre afviklingen af showet og alt, hvad der bevæger sig inden for forestillingens rammer, alligevel ikke helt har styr på forholdene, kommer fyrets bygning dog som lidt af en overraskelse.

Aktørerne har indtil dette øjeblik forbudt publikum så meget som at se fyret og træerne rundt om og plænen underne - for så længe her var sand, var her kun det bare sand, og ikke andet. Men nu står fyret der, og aktørerne har

glemt at sige til, nu må publikum ellers gerne se fyret - det skal de faktisk, for vi er næsten nået til vejs ende med historien om Klit.

Den gode krejler dukker også op igen, han kunne morderlig godt tænke sig at eje sådan et fyr, og han er stadig ikke blevet træt af at købe og sælge, det er nu engang hans måde at trække vejret på:

*Det er ikke alt der er gået i stå,
vi er stadig et par, ja, enkelte få,
der får tingene til at lykkes og gå.*

Derfor vil han også gerne købe sådan et herligt fyrtårn. Men det kan han ikke. De to aktører må med beklagelse afslå. Manden har sådan set ikke gjort sig fortjent til noget som helst i den anledning, og fyret er allerede solgt. Krejleren får sig et gedigent chok, da han erfarer, at prisen var én krone. Men selv om tiderne er anderledes, kan han stadig betale sig til at være deltager.

Jeg har i stykket om Klit først og fremmest villet prise den enorme indsats, der er gjort herude i klitten, og måske også lige gøre opmærksom på, at det ikke er nok at læne sig tilbage på velgjort gerning. Der vil altid være noget, man skal tage vare på. Vi kan mene, at vi er på den sikre side i dag, men vi har også lært, at fejltagelser og forsømmeligheder kan give uforudsete resultater.

Men selvfølgelig slutter vi af i glæde og fornøjelse over den indsats, der rent faktisk er lykkedes her i den vestvendte del af Thy, ellers skulle vi da være nogle skarn:

*Vi fester for landet højt mod nordvest,
hvor sand hentes ind på havgudens hest,
det flyger mod stranden ved blideste blæst.
Men skal der vær' gilde, så lad der vær' fest.*